

Knut Anton Mork, Professor emeritus ved NTNU og Handelshøyskolen BI.

Kronesvakheten er fundamental

Dagens kronesvekkelse er del av en reversering av den den reelle kronestyrkelsen vi så på 2000-tallet. Den måtte en dag komme, og svak politisk styring gjør at den kommer nå.

Krona er svak. Ikke bare mot euro, men mot dollar, pund, sveitserfranc og svenske kroner også. Det har fått mange av mine økonomkolleger til å klø seg i hodet, for de faktorene en vanligvis skylder på når krona har svekket seg, har ikke vært til stede. Spesielt vakte det undring da krona fortsatte å svekke seg selv etter at oljeprisen begynte å stige tidlig i fjor. De fleste som lever av å forklare sånt, har pekt på Norges Banks betydelige salg av kroner på vegne av oljefondet.

Det er riktig at vi har hatt en tendens til ny kronesvekkelse på dager da Norges Bank har annonsert nye, store kronosalg. Problemet er at vi ikke har sett noen slik sammenheng tidligere. Så hvorfor skjer det nå?

I stedet for å stirre oss blinde på slike transaksjoner mener jeg vi gjør klokt i å ta et skritt tilbake og se på de store utviklingslinjene i norsk økonomi siden århundreskiftet. De har vært preget av en investeringsbølge i olje og gass av en helt annen varighet og størrelsesorden enn de i og for seg anselige bølgene vi så i forrige århundre. Og siden så vel norske som utenlandske oljeselskap foretrakk å kjøpe norsk, ble resultatet et enormt løft i etterspørselen etter norsk arbeidskraft og ledelsestalenter. Prisene som leverandørbedriftene kunne oppnå, steg langt mer enn konsumprisene, og da kunne lønningene stiger mer enn produktiviteten uten at det gikk ut over arbeidsplassene. De mange ringvirkningene spredte disse tendensene til hele fastlandsøkonomien. Prisene som fastlandsbedriftene fikk for det de leverte, steg med over 40 prosent i forhold til de tilsvarende svenske fra 2000 til 2008 når begge ble regnet i samme valuta.

Kronekursen beveget seg ikke så mye i det tidsrommet. Ikke desto mindre ble Norge et langt dyrere land å kjøpe varer fra. Det er det vi

kaller realappresiering. Det vi ser nå, mener jeg først og fremst er en reversering av denne prosessen. Etter boomen måtte en realdepresiering en dag komme, enten som svakere lønnsutvikling regnet i kroner, eller som svekkelse av krona. Gitt årets høye lønnstillegg kommer den i form av svekket valutakurs.

Investeringsvolumene i olje og gass rundet toppen i 2013 og falt en del tilbake mellom 2014 og 2017. Men siden har de holdt seg stabile, og oljeselskapenes planer peker i retning av en ny mini-boom i 2024 – 25 drevet av tiltakene under pandemien. Så hvorfor faller krona nå?

Det tror jeg dessverre skyldes en del politiske forhold som har forandret seg vesentlig siden 2000-tallet. Selv om lønningene steg kraftig, var LOs holdninger ennå preget av tankegangen fra nittitallets solidaritetsalternativ, som satte trygghet for arbeidsplassene foran krav om stadig høyere lønn. Fagbevegelsen så seg tjent med å framstå som medansvarlige for helheten i samfunnet. Det står i skarp kontrast mot dagens retorikk, som er mer opptatt av å «ta de rike» og insistere på bedret kjøpekraft for alle uansett realøkonomisk grunnlag. Årets lønnsoppgjør kan vanskelig kalles annet enn begynnelsen på en lønns- og prisspiral. Det tror jeg har vært med på å svekke tilliten til norsk økonomi.

Slike spiraler blir det Norges Banks oppgave å knekke. Og sentralbanken har hevet sine nøkkelrente med tre og et kvart prosentpoeng på halvannet år. Men andre sentralbanker har hevet sine renter betydelig mer. Sammenliknet med dem virker Norges Bank nølende. Det har ikke bare gjort det kortsiktige mindre attraktivt å plasser penger til norsk rente, men nok også bidratt til generelt svekket tillit i det globale valutamarkedet.

Men det største tillitsproblemet henger nok sammen med at vi siden høsten 2021 har hatt en svak og vinglende regjering. Store og

uforståelige budsjettkutt er plutselig blitt reversert. Tilsynelatende ugiennomtenkte og vilkårlige skatteskjerpinger undergraver bildet av forutsigbare rammebetingelser for næringslivet. Slikt blir lagt merke til i valutamarkedet. En overflatisk retrett med ros til «skapere» hjelper ikke.

Vil så krona fortsette å svekke seg? Det vet jeg ikke, og vi vil nok fortsatt oppleve mange overraskende bevegelser i begge retninger. Men hvis ikke det politiske bildet forandrer seg vesentlig, har jeg vanskelig for å se for meg at krona raskt skal tilbake til vante nivåer.

Denne kronikken ble først publisert i
Dagens Næringsliv:

<https://www.dn.no/okonomi/kronekursen/inflasjon/lonnsoppjoret-2023/kronesvakheten-er-fundamental/2-1-1449300>